

65(06)
Y521

ВІСНИК

УМАНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО АГРАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

1—2
2006

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

EDITORIAL BOARD

П.Г.Копитко
(головний редактор)

P.Kopytko
(editor-in-chief)

Г.М.Господаренко
(заступник головного редактора)

G.Gospodarenko
(deputy editor-in-chief)

О.Д.Черно
(відповідальний секретар)

O.Cherno
(executive secretary)

В.Я.Білоножко

V.Ja.Bilonozhko

З.М.Грицаєнко

Z.Grytsaenko

В.О.Єщенко

V.Yeshcgenko

О.І.Здоровцов

O.Zdorovtsev

О.І.Зінченко

O.Zinchenko

В.І.Лихацький

V.Lykhatsky

О.В.Мельник

O.Melnyk

Л.В.Молдован

L.Moldovan

В.С.Уланчук

V.Ulanchuk

О.М.Шестопап

O.Shestopal

317278

Наукова бібліотека УНУС
Абонемент
наукової літератури

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА
УМАНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
АГРАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
Відділ обробки літератури

ПЕРЕВІРЕНО
2007

Наукова бібліотека УНУС
Абонемент
наукової літератури

Бортник Т.І. Деякі аспекти оцінки конкурентоспроможності аграрних підприємств 88

Колотуха С.М., Бечко П.К. Проблеми кредитного забезпечення сільськогосподарських формувань та шляхи їх вирішення 92

Дяченко М.І. Організаційно-технологічні резерви виробництва і реалізації продукції закритого ґрунту на приватно-орендному сільськогосподарському підприємстві «Уманський тепличний комбінат» 98

Бащенко А.Ф. Фактори впливу на структуру доходів загального фонду місцевих бюджетів 105

Козлова І.М., Гайдай В.І. Потреби сільськогосподарських страхувальників в умовах ринкової економіки 109

Ягода Г.Ю. Обсяги та динаміка експортних операцій Черкаської області 112

ОСВІТА

Миколайчук М.Н. Вивчення фізики з основами біофізики в умовах запровадження КМСОНП 116

ЮВІЛЕЙНІ ДАТИ

Карасюк І.М., Копитко П.Г., Недвига М.В. Втілення наукових ідей В.В. Докучаєва на Уманщині (До 160-річчя від дня народження вченого) 125

Точка зору редколегії не завжди збігається з позицією авторів

Адреса редакції:

20305, Черкаська область,
м. Умань, вул. Інститутська, 1,
Уманський державний аграрний університет
Тел.: (04744) 3-22-02

Здано до набору 02.10.2006. Підписано до друку 31.10.2006. Формат 70x100 1/16.

Друк офсет. Папір офсет. Фіз. друк. арк. 8,75.
Умовн. друк. арк. 11,28. Обл.-вид. друк. арк. 10,7.
Наклад 300. Зам. 7-1080.

Свідоцтво про державну реєстрацію
КВ № 5113 від 14.05.2001 р.

Верстка і додрукарська підготовка журналу —
СПД Трубак І.М.

Свідоцтво про державну реєстрацію № 22491 від
19.06.2003 р. тел. (067) 509-82-17

© Вісник Уманського державного
аграрного університету, 2006

ЗАТ «ВІПОЛ», ДК № 15,
03151, Київ-151, вул. Волинська, 60

Список використаних джерел

1. Нечипорук О.Ю. Підходи до дослідження ризику в сільському господарстві // Економіка і підприємництво: Збірник наук. праць. — К.: КНЕУ, 2000. — С. 128—132.
2. Пугачов М.І., Пугачова К.М. Фонди гарантій повернення кредитів // Фінанси України. — 1999. — № 11. — С. 109—111.
3. Сомик А.В. Механізм часткової компенсації ставок за кредитами комерційних банків підприємствами АПК // Економіка АПК. — 2003. — № 7. — С. 118—120.

Рассматриваются проблемы развития кредитных отношений сельскохозяйственных товаропроизводителей в новых условиях хозяйствования. Вносятся предложения по активизации инвестиционного процесса в аграрной отрасли.

Somt issues of development of credit relations of farm producers' under new conditions of farming are considered. Somt suggestions at facilitating invest-wents in agriculture are given.

УДК 338 43:658:635

М.І. ДЯЧЕНКО, кандидат с.-г. наук

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНІ РЕЗЕРВИ ВИРОБНИЦТВА І РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ ЗАКРИТОГО ҐРУНТУ НА ПРИВАТНО-ОРЕНДНОМУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ПІДПРИЄМСТВІ «УМАНСЬКИЙ ТЕПЛИЧНИЙ КОМБІНАТ»

Розглянуто науково-практичні питання виробництва і реалізації продукції закритого ґрунту, адаптації підприємства до внутрішнього та зовнішнього ринків.

У вирішенні завдання забезпечення населення свіжими овочами важлива роль належить овочівництву закритого ґрунту. Протягом останніх десятиліть вирощування овочевих культур у спорудах закритого ґрунту у світовому виробництві зазнало значних змін. У багатьох країнах розширення площі під склом і плівковим покриттям завдяки оптимізації параметрів огорожувальних конструкцій, удосконаленню пристроїв і інженерних систем, комп'ютеризації і технологічних процесів, дало змогу різко збільшити виробництво овочів.

В Україні овочівництво закритого ґрунту переживає стан глибокої економічної кризи. Головною причиною цього є дуже великі енергетичні затрати, що їх раніше не враховували через дешевизну, а також низький технологічний рівень виробництва овочів та, як наслідок, низька їх продуктивність. До негативних чинників впливу кризового стану галузі відносяться фізично і морально застарілі споруди закритого ґрунту, низька професійна експлуатація праці, низький рівень маркетингових досліджень, прогнозування ринку збуту готової продукції. У цілому по країні забезпечення у спорудах закритого ґрунту (теплиці зимові і весняні) становить 55 %

необхідних
областях з
Теорет
біжних вч
закритого
Метод
такі мето
Результ
досвід ряд
вадженні
навчаючи
продукції
Слід з
Китай, Іс
Та як
плівкові,
країнам,
Франція,
потреби н
українськ
кими етик
площами
весняних
Сього
без ураху
на енерго
ники у за
ничих ви
строків в
врожайні
Таблиця
Площі закр

Угорщина
Україна
Греція
США
Франція
Румунія
Росія
Туреччина
Голландія
Іспанія
Китай
Італія

1—2'2
7.

необхідних до задоволення потреб населення. Лише в Криму, Київській та Закарпатській областях забезпечення у згаданих спорудах відповідає нормативній потребі [4].

Теоретичною і методологічною основою досліджень є праці вітчизняних і зарубіжних вчених аграрників з питань організації виробництва та реалізації продукції закритого ґрунту.

Методика досліджень. У дослідженнях економічного характеру були використані такі методи як розрахунково-конструктивний, економіко-математичний, тощо.

Результати досліджень. Відродження тепличного господарства в країні, як показує досвід ряду господарств, можна досягти без значних стартових затрат, при впровадженні передових технологій і матеріалів, вдосконалюючи організацію праці і навчаючи спеціалістів, а відтак підвищуючи врожайність та одержуючи рентабельну продукцію.

Слід зазначити, що найбільші площі закритого ґрунту мають Японія, Італія, Китай, Іспанія, Голландія (табл. 1).

Та якщо у південних країнах (Іспанія, Греція, Італія, Китай) переважають теплиці плівкові, то у північних (Голландія, Росія) — зі скла. Особливе місце належить таким країнам, у яких розвиток обох типів теплиць відбувається гармонійно (Туреччина, Франція, Японія, США). Саме ці країни можуть повністю забезпечувати внутрішні потреби не тільки у розсаді, а й в овочах, експортуючи їх за кордон. Це вже відчули українські споживачі, зустрічаючи у несезонний період на ринку помідори з турецькими етикетками. Україна помітно поступається усім країнам, за винятком Угорщини, площами закритого ґрунту. З 1990 року будівництво нових тепличних комбінатів і експлуатація теплиць у країні майже повністю зупинилося [4].

Сьогодні в Україні налічується 3000 га теплиць. Їх типові проекти розроблялися без урахування ощадного використання енергоносіїв. З виникненням ринкових цін на енергоносії їх витрати на 1 м² теплиць майже вдвічі перевищують аналогічні показники у закордонних країнах. І нині витрати на опалення становлять понад 70 % виробничих витрат. А застаріле обладнання і вичерпування нормативних (20—25 років) термінів використання теплиць, що зумовило низьку (порівняно з закордонною) врожайність, поставили наші тепличні комбінати, яких у країні 64 у важке ста-

Таблиця 1

Площі закритого ґрунту в різних країнах

Країна	Всього, га	В т.ч.	
		Зимові теплиці	Плівкові теплиці
Угорщина	2850	350	2500
Україна	3000	930	2070
Греція	3100	100	3000
США	4000	1000	3000
Франція	6000	2000	4000
Румунія	6800	1800	5000
Росія	6900	2900	4000
Туреччина	9000	3400	5600
Голландія	9000	6900	100
Іспанія	12150	50	12100
Китай	13130	130	13000
Італія	17100	1600	15400

новище. За прогнозами фахівців, у найближчі роки споживання населенням свіжих овочів (особливо огірків і помідорів) буде дещо збільшуватись.

Після істотного спаду і нестабільності сільськогосподарського виробництва за останні три роки обсяг пропозиції овочів на внутрішньому ринку України стабілізувався, хоча і не досяг рівня 80-х років. Так, виробництво овочів у 2002–2005 роках було на рівні 5,8–6,5 млн. т щорічно (рис. 1), у той час як у 1988–1992 роках врожай овочів складав у середньому за рік 7,5 млн. т. У 2005 році спостерігалось зростання виробництва овочів. Так, за даними Державного комітету статистики урожай овочів у 2005 році склав 6,5 млн. т (що на 12,4 % більше, ніж у 2004 році).

Врожайність овочів у 2005 році склала 139,2 ц/га (для порівняння: середній показник за 1988–1992 рр. — 151 ц/га). Слід відмітити, що за останні кілька років істотно змінилася і структура прогнозованих видів продукції. Так, зокрема, відзначається зниження виробництва у всіх категоріях господарств капусти, моркви, буряка, овочів закритого ґрунту, у той же час виробництво помідорів, часнику, ріпчастої цибулі збільшилось. Основними овочами, які вирощуються в закритому ґрунті, традиційно залишаються помідори й огірки, до яких останнім часом додалися (у невеликих кількостях) редис, солодкий перець, зелена цибуля, кріп, петрушка, баклажани. Огірки вирощують на площі 1,4 тис. га, томати — близько 1 тис. га, на решту овочів припадає менше 7 % площ у теплицях [2].

Незважаючи на те, що кілька років назад основна частина овочів вироблялась державним сектором, у даний період приватні господарства і малі підприємства домінують у виробництві таких овочів як помідори (75 %), баштанні культури (75 %), цибуля і капуста (80 %), буряк і морква (85 %). Якщо в 1992 році 73 % культур було вирощено колективними підприємствами, то в 1998 році обсяг виробництва колективними підприємствами культур знизився до 18 % (майже 82 % овочів було вирощено в господарствах населення) [3].

Зміни в структурі виробництва овочів можна пояснити зміною форми власності більшості господарств, що за останні роки трансформувалися в приватні підприємства.

Отже, основним підсумком овочівництва за останні п'ять років стала стабілізація виробництва продукції, а також «переміщення» виробництва у приватний сектор.

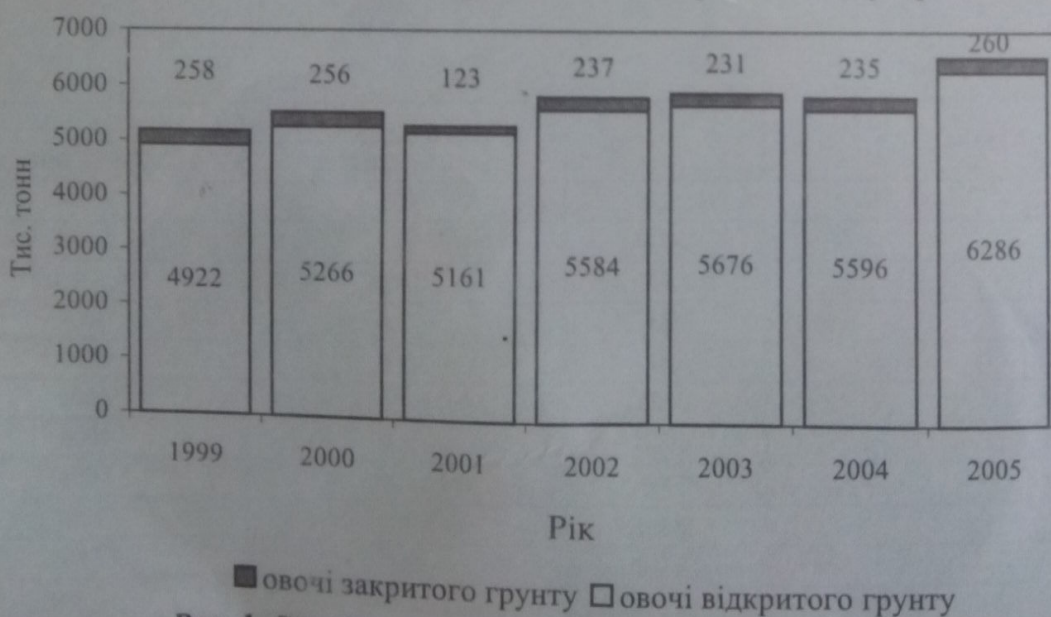

Рис. 1. Виробництво овочів відкритого і закритого ґрунту

За даними Державного комітету статистики споживання овочів і баштанних культур на душу населення в 2004 році склало 108 кг (при раціональній нормі все-світньої організації охорони здоров'я — 110,4 кг). При цьому необхідно відзначити, що починаючи з 2000 року намітилась стійка тенденція збільшення споживання овочів (щорічний ріст складає 2—5 %). Це обумовлюється як зростанням виробництва, так і збільшенням доходів населення. За оцінками експертів споживання овочів у 2005 році досягло 110 кг на душу населення.

Найбільшими тепличними комбінатами України є: ВАТ «Комбінат тепличний» (Київська область) — 48 га; СТОВ «Кримтеплиця» (АР Крим) — 24 га; ЗАТ «Зміївська овочева фабрика» (Харківська область) — 23 га; агрокомбінат «Пуша водиця» (Київська область) — 20 га; тепличний комбінат «Провесень» (Львівська область) — 18 га; ПОСП «Уманський тепличний комбінат» (Черкаська область) — 16 га.

ПОСП «Уманський тепличний комбінат» є приватним підприємством, яке створене у процесі реформування КСП «Уманський тепличний комбінат». Підприємство є юридичною особою, має самостійний баланс, основні й оборотні активи. Власний капітал тепличного комбінату формується із статутного фонду, перерозподіленого прибутку, а також орендованих майнових паїв членів колишнього КСП, що складає єдиний майновий комплекс і знаходиться в їхній спільній і частковій власності.

Відповідно до статутних документів головними цілями діяльності підприємства є:

- одержання прибутку шляхом виробництва сільськогосподарської продукції, її переробки і реалізації;

- розвиток торговельно-збутової мережі і сервісного обслуговування населення, підприємств і організацій;

- задоволення існуючого попиту з урахуванням кон'юнктури зовнішнього і внутрішнього ринків.

ПОСП «Уманський тепличний комбінат» має підрозділи, розташовані у містах Тальному і Христинівка. Там вирощуються рослини по голландській технології на мінеральному субстраті. Структура плану по вирощуванню культур закритого ґрунту по підрозділах ПОСП «Уманський тепличний комбінат» представлено в табл. 2.

Таблиця 2

Вирощування культур закритого ґрунту по підрозділах
ПОСП «Уманський тепличний комбінат», 2005 р.

	Томати	Огірки	Інші культури
Умань	8	5	0,7
Христинівка	—	6	—
Тальне	10,3	—	—

В другому півріччі 2004 року в ПОСП «Уманський тепличний комбінат» побудовано 2 га скляних теплиць для вирощування томатів по автоматизованій голландській технології. Відмінною рисою їх є висота 5 м. При використанні голландських сортів високорослих томатів і дотримуванні технології вирощування така висота теплиць дозволяє досягти врожаю 55 кг/м². Для порівняння, середній врожай томатів у старих теплицях по Україні складає 10 кг/м², у реконструйованих теплицях — у середньому 35 кг/м². Перехід комбінату на виробництво продукції сучасного зразка дав змогу збільшити врожай на 7,5 кг/м², виручку від реалізації — на 322600 грн., а також зменшити прямі витрати на виробництво на 0,3 % [1].

ПОСП «Уманський тепличний комбінат» активно співпрацює із закордонними партнерами. Основні види зовнішньоекономічних операцій які здійснюються підприємством — це імпорту обладнання та матеріалів для вирощування овочів, а також експорт помідорів.

Комбінат здійснює зовнішньоекономічні операції з такими країнами як Нідерланди (фірма «Агротех-Дідам»), Польща (фірми: «Crodan» та «Агротех-Польська»). Ці країни експортують для тепличного комбінату обладнання для будівництва теплиць, конструкції теплиці, систему для перемішування повітря, систему обігріву, поливу, контролю CO₂. Загальна сума контракту в 2005 році склала 722663 євро (табл. 3).

Таблиця 3

Види товарів, які імпортував ПОСП «Уманський тепличний комбінат»

Вид обладнання	Ціна товару, євро	Термін доставки
Конструкції теплиці: — колони — лотки — трубопроводи	478024	10.06—23.06
Система для перемішування повітря: — вентилятори — набір кабелів — панель управління	9187	До 15.09.04
Система обігріву: — клапани з електричним приводом — насоси	18918,50	До 15.07.04
Система поливу: — поливні шланги — капіляри — баки для кислот	58452,80	До 15.09.04
Система контроль CO ₂ : — CO ₂ детектор — Алюмінієвий димар	79619,80	15.07—1.09.04
Система автоматичного контролю та управління: — контролер — панелі управління насосами — метеостанція	78461,0	До 1.09.04
Всього	722663,1	

Обсяг та динаміка імпорту операцій досліджуваного підприємства за 2001—2005 рр. показана в таблиці 4.

Таблиця 4

Обсяг імпорту операцій ПОСП «Уманський тепличний комбінат» у 2001—2005 рр., тис. грн.

Країни-партнери	2001 р.	2002 р.	2003 р.	2004 р.	2005 р.	2005 р. в % до 2001 р.
Голландія	400,0	200,0	1300,0	80,0	111,18	27,8
Польща	170,0	450,0	420,0	520,0	575,0	338,2
Всього	570,0	650,0	1720,0	600,0	686,18	120,4

Як показують дані таблиці за досліджуваний період обсяг імпорту з Голландією суттєво коливається. Якщо у 2001 році обсяг імпорту склав 400 тис. грн., то у 2002 р. скоротився вдвічі, а у 2003 р. зріс до 1300 тис. грн. Після 2003 р. спостерігається різке скорочення цього показника до 80 тис. грн. Динаміка обсягу імпорту з Польщі

характери
імпорту с
ПОСП
хоча вон
підприєм
та Латвія
Обсяг експорту та імпорту, тис. грн.
Рис
3 на
нерами
Білору
роком
обсяг е
теплич
і колив
відбул
Що
ринок
Донец
Україн
місце
порівн
Як
перев
250—2
роки р
—
60 % з
1—2

характеризується більш стабільною тенденцією до підвищення, якщо в 2001 р. обсяг імпорту склав 170 тис. грн., то у 2005 р. — показник зріс до 575 тис. грн.

ПОСП «Уманський тепличний комбінат» також здійснює експортні операції, хоча вони і мають незначну питому вагу у зовнішньоекономічній діяльності підприємства. Іноземними партнерами є такі країни як Росія, Білорусь, Литва та Латвія (рис. 2).

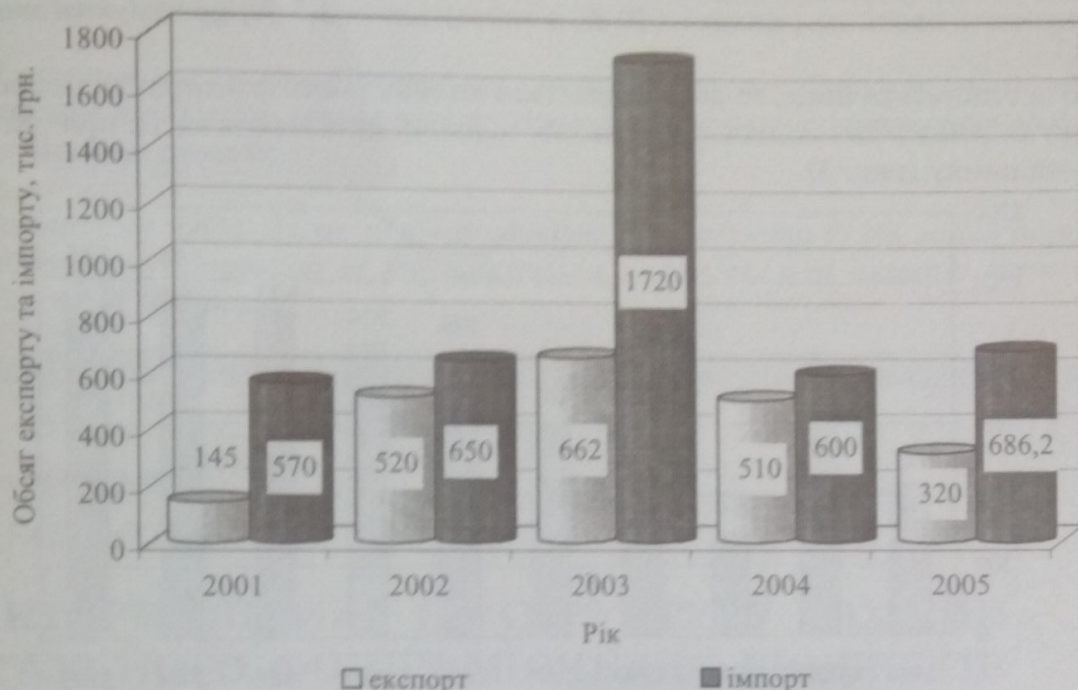

Рис. 2. Обсяги експортно-імпортних операцій ПОСП «Уманський тепличний комбінат» у 2001–2005 рр., тис. грн.

З наведених даних можна зробити висновок, що до 2005 р. країнами-партнерами для ПОСП «Уманський тепличний комбінат» залишилися лише Росія та Білорусь. Обсяг експортних поставок в Росію зменшився порівняно із минулим роком на 60 тис. грн., а в республіку Білорусь — на 10 тис. грн. хоча до 2004 року обсяг експортних операцій поступово зростав. Таким чином, експортна діяльність тепличного комбінату не має чітко визначеної тенденції до зростання чи зменшення, коливається залежно від ситуації на ринку. Стрімке підвищення імпорту в 2003 році відбулось за рахунок інвестицій з Голландії.

Що стосується внутрішнього ринку споживання овочів, то найбільш ємним ринком продукції овочівництва є у шести промислових областях України: в Київській, Донецькій, Харківській, Луганській, Дніпропетровській і Запорізькій. На заході України інтерес представляє ринок Львівської області, на півдні — Одеської. Перше місце по споживанню серед міст займає Київ, як через чисельність населення, і порівняно високу його платоспроможність.

Як показують дослідження споживання помідорів у Київському регіоні в 7 разів перевищує їх виробництво. За різними оцінками ємність київського ринку складає 250–280 тис. т овочів у рік. Продукція Уманського тепличного комбінату в останні роки реалізується у такий спосіб:

— через підприємства роздрібної торгівлі і відкриті ринки великих міст України — 60 % загального об'єму продукції;

— на ринках Києва — близько 10 %;

— приватним підприємствам — 30 % загального обсягу продукції.

За результатами маркетингового дослідження і анкетування на стихійних ринках, в магазинах, просто на вулицях серед покупців овочів отримано такі дані:

— прагнуть зниження ціни — 100 %;

— віддають перевагу овочам: огірки та помідори — 76,7 %; іншим овочам — 17 %;

— купують овочі: на ринках — 70 %, в магазинах — 3,3 %, не купують зовсім — 14,7 %.

Що ж стосується ціни, то вона піддається впливу таких факторів як пропозиція на ринку та зміна рівня попиту. Як правило, найвищі ціни мають місце при реалізації овочів на ринку (рис. 3).

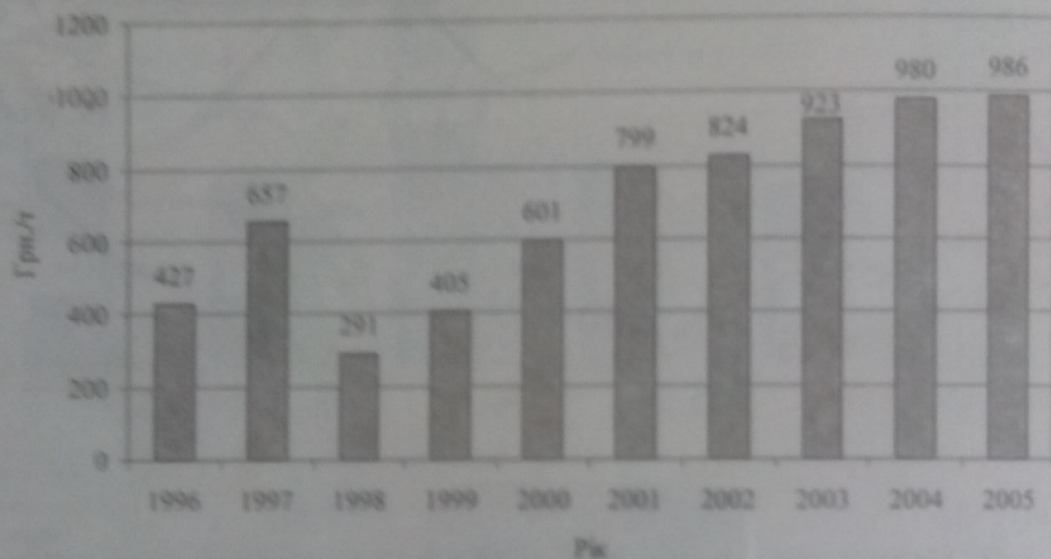

Рис. 3. Середні ціни реалізації томатів, грн./т

Отже, для стабільного розвитку діяльності підприємства потрібно застосовувати і розвивати стратегію маркетингу. Вона полягає в тому, щоб визначити:

- хто наші потенційні клієнти;
- які товари їх цікавлять — наш асортиментний ряд;
- де і як вони купують — які канали збуту ми маємо використати;
- яку ціну наші потенційні клієнти вважають оптимальною;
- яка система просування краще впливає на потенційних клієнтів;
- які додаткові види сервісу важливі для потенційних клієнтів.

Разом з тим, було б доречно на тепличному комбінаті створити систему цінового маркетингу, яка дозволила б отримувати цінову інформацію на ринку овочевої продукції. Її запровадження допомогло б вирівняти попит і пропозицію на товари, стимулювати просування овочевої продукції до споживача. Комбінату слід працювати над збільшенням кількості постійних споживачів та клієнтів, як закупають великі оптові партії овочів. Це в значній мірі впливатиме на рекламу овочевої продукції. Досить важливо також дотримуватись важливих корпоративних стандартів по обслуговуванню клієнтів, високого рівня сервісу. Саме завдяки цим заходам та вдало розробленим стратегіям за короткий період можна досягти цілей підприємства, адаптувати його внутрішнє середовище до зовнішнього і, тим самим, завоювати ринок.

Список використаних джерел

1. Голландское тепличное хозяйство // Зарубежное аграрное обозрение. — 1996. — № 12. — С. 14—15.
2. Іваненко П.П., Приліпка О.В. Закритий ґрунт. — К.: Урожай, 2001. — 360 с.
3. Коротич П. Закритий ґрунт відкриває сезон // Пропозиція. — 2006. — № 12 — С. 56—57.
4. Криворучко В.І. Ефективність овочівництва захищеного ґрунту в Україні в пореформений період // Матеріали четвертих річних зборів Всеукраїнського конгресу вчених економістів аграрників.

В статье рассматриваются научно-практические вопросы производства и реализации продукции защищенного грунта, адаптации предприятия на внешнем и внутреннем рынках.

Scientific-practical issues of the production and marketing of the output of protected gardening, the adaptation of the enterprises to internal and external markets were considered in this paper.

УДК 336.144.31; 336.22.35

А.Ф. БАЩЕНКО

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА СТРУКТУРУ ДОХОДІВ ЗАГАЛЬНОГО ФОНДУ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Розглянуто питання ролі бюджету у фінансовій системі та проведення аналізу впливу факторів на структуру надходжень до загального фонду місцевих і районних бюджетів.

При розбудові власної держави Україна повинна знаходити й запроваджувати найкращі світові здобутки у галузі державного управління. Проте неможливо сьогодні, взявши ту чи іншу систему (економічну, фінансову) економічно розвинених країн та у незмінній формі переносити на нашу країну. Позитивного результату від такого експерименту не буде.

Сучасний етап розвитку країни потребує поглибленого розуміння ролі бюджету в економічній системі держави, що є одним із найважливіших інструментів управління. Сьогодні в Україні, у період політичних дискусій та загострення соціально-економічних проблем, особливо актуальним є питання відкритості і зрозумілості бюджету для громадськості [3].

Першим кроком у реформуванні бюджетної системи стало прийняття Бюджетного кодексу України, який є базовим системним бюджетним законом. Цей закон кардинально змінив принципи побудови взаємовідносин у бюджетній системі та бюджетні процедури, упорядкував етапи бюджетного процесу в Україні. Кодексом започатковано новий етап розвитку й трансформації бюджетних відносин із застосуванням програмно-цільового методу формування бюджету в основі якого лежить абсолютно нова для України бюджетна філософія. Особливістю програмно-цільового методу формування бюджетів є запровадження нового механізму управління